

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél ár- engedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főisko- lai háznagy, kinek nevére inté- zendő a lap minden anyagi dol- gára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
---	--	--

Törvényjavaslat az állami anyakönyvekről.

A kormány programjában kilátásba helyezett egyházpolitikai törvényjavaslatok közül, a múlt hó 26-án kettő került a képviselőház asztalára, az egyik az állami anyakönyvekről szól, a másik az izraelita vallásról. Amazt a belügyminiszter, emezt a vallás- és közoktatásügyi miniszter terjeszté be terjedelmes indokolás kíséretében.

Az utóbbi törvényjavaslatot ezuttal nem ismertethetjük, annyit azonban ki kell mondanunk, hogy vélekedésünk szerint azoknak, kik mint *emberek* a vallási türelmet a keresztyén erények közé sorolják, kik mint *hazafiak*, az izraelita vallásnak a törvényesen bevett vallások közé befogadásával hiszik és reménylik, hogy az ország hétszáz ezret meghaladó polgárai jelentékeny részének magyarosodása előtt az egyik legfőbb akadály ezzel leomlik; kik, mint *politikuskok*, az 1867. évi XVII. t.-cikk meghozatala után még fenlevő anomalia megszüntetését csak időkérdésnek tekintették — mely t.-cikk, a mint tudjuk, az ország izraelita lakosainak a polgári és politikai jogok gyakorlását a keresztyén polgárokkal egyenjogulag már különben is megadta, — lehetetlen a szóban levő t. javaslatot másképp, mint örömmel és megelégedéssel fogadniok. S ha még ehhez azt is hozzá vesszük, hogy a magyar nemzeti törvényhozás szabad szellemének ezen felvillanása oly időben történik, midőn a szomszéd culturépeknél, melyek gyakran szeretik magukat mestereinkül feltolni, az antisemitizmus fojtó gőzei kábítják az elméket s vezetnek ezzel az erkölcsök elvadulásához: akkor bizonyára senki se maradhat közülünk érintetlen ezen nagyjelentőségű reform-tervezet láttára.

Ezuttal tehát csupán az állami anyaköny-

vekről szóló t. javaslat ismertetésével s méltatásával foglalkozunk.

Beterjesztése bizonyára senkit se lepett meg közülünk. El voltunk készülve reá. Hiszen tanui valánk azon nehéz küzdelmeknek, melyek annak benyújtását megelőzték. Mióta némely felekezeti anyakönyvek az állami törvény világos rendelkezéseibe ütköző *hazug bejegyzések* tárházává lettek: a személyi állapotok, melyek az egyesek magán-, családi-, öröklési- stb. viszonyai tekintetében kiváló fontossággal bírnak, oly zavarnak lettek kitéve, hogy a gyökeres orvoslásnak lehetetlen volt soká késnie. Az anyakönyvi adatok megbízhatósága ezen felül még magára az államhatalomra nézve is számos esetben nagy horderővel bírván: ugyan miképp fordulhatott volna az állam bizalommal oly anyakönyvek felé, melyek vezetői tüntetőleg nyíltan hirdették, s olcsó mártiromságukat fitogtatva be is bizonyították, hogy ők az alkotmányos törvényhozás által hozott állami törvények előtt meg nem hajolnak, hanem a Deus ex machina előállított dogmai tekintetek által vezetetik magokat. — Mert valótlanság az, mintha ezen dogmai tekintetek már az 1868. évi törvény meghozatala óta fenforogtak volna, különben Csáky miniszter f. évi márczius 11-iki beszédeben nem nyilatkozhatott volna úgy, hogy még 1885. után is, tehát a kath. püspökök első conferentiója után eső időből is állanak rendelkezésre oly jelentések, melyek az anyakönyvi kivonatok kiszolgáltatását igazolják.

A helyzet signaturája, a mint ezt a törvény indokolása találóan jellemzi, az újabb időkben az volt, hogy valahányszor a kormány az anyakönyvvezető, mint *közhivatalnok* felé fordult, mindannyiszor a *lelkészt* találta maga előtt; maga és közege között találta — az egyházat.

A növekedő nehézségeken azzal akart segíteni a vallásügyi miniszter, hogy kiadta ismeretes februári rendeletét. De a nehézség ezzel legyőzve épen nem lett, mert az egyrészt abban áll, hogy csupán egyházi anyakönyv létezik, melyet az államkormány legtovényesebb rendelkezéseivel szemben is bizalmatlankodó, avagy ennek épen ellenálló egyházi közeg vezet, — másrészt pedig, midőn az állam az egyházi anyakönyvet szabályozni akarja, önkénytelenül is az egyház belügyeibe avatkozik. Csak egy eszköz segíthetett tehát ezen a bajon, t. i. az, ha az állam saját közegei által, tisztán csak állami czélok szerint vezetett anyakönyveket szervez; s hogy ezt már *most*, a szintén szükséges több más reform behozatala *előtt* vette czélba, ennek indoka épen az elkeresztelési rendelet következtében előállott tarthatatlan helyzetben található fel. Mert tény az, hogy a kath. e. anyakönyvvezetők a törvényt végrehajtani akaró államkormányval szemben az engedelmességet megtagadták; de bizonyos az is, hogy állami teendők végzésével megbízott egyén a kormány rendeletei iránt feltétlen engedelmességgel tartozik; ugy szinte bizonyos az is, hogy mihelyt az a. könyvvezetőben a közhivatalnok és lelkipásztor felfogása közt ellentét jött létre, a jelenlegi rendszer, mint magát tülélt középkori intézmény, feladottnak volt tekintendő. Mihelyt a mostani felekezeti a. könyvvezetők polgári kötelessége és vallásos felfogása közt összeütközés támadt, ugy az állam és egyház közötti jó egyetértés fentartása szempontjából, mint az anyakönyveknek az állami érdekek és törvényes követelményeknek megfelelő vezetése érdekében *kötelességévé vált* az államnak, a mint ezt a miniszter *erélyesen hangsúlyozza*, az, hogy az állami anyakönyvek behozatala iránt intézkedjék.

Ezzel van indokolva az állami anyakönyvek behozatalának szükségessége, melyet *ezek után bekötött szemmel is láthat, a ki akar*. Nem reflectál a miniszter egy szóval sem, a híres püspöki memorandum azon tételére, hogy „az állami anyakönyvvezetés behozatala *polgári szempontból* is szükségtelen és felesleges“, hanem az erejüket önmagokban hordozó érvek súlyával bizonyítja be ama memorandum tételének ellenkezőjét, mintha ezzel azt mondaná az egyház hatalomnak: karöltve nem akartál velem járni, tanácsodra meg nincs szükségem.

A t. javaslat főbb tételeit a következőkben kíséreljük meg hiven előadni.

A születések, házasságok és halálesetek közhitei nyilvánartása és tanusítására *állami a. könyvek* szolgálnak. Az ország e czélból a. könyvi kerületekre lesz

osztva. Minden a. könyvi kerületben egy a. könyvvezető és legalább egy helyettes alkalmaztatik, kiket a főispán, (Bpészen a főpolgármester) nevez ki. A kinevezendők névjegyzékét a főispán, a kinevezés előtt, a közigazg. bizottsággal közli, melynek ha az előterjesztett egyének valamelyikének kinevezése ellen kifogása van, a kinevezést akkor a belügyminiszter teljesíti. Járási főszolgabírák, és szolgabírák, törvényhatósági városi físztviselek, rendezett tanácsu városok előljároi stb. a kinevezést elfogadni kötelesek. A minősítés: magyar állampolgárság, 24. év, gymn., reáltanoda vagy polg. iskola hat osztálya, vagy egyenrendű katonai tanfolyam, vagy keresk. iskola elvégzése, tanítói oklevél. Lelkész (illetőleg rabbi) *nem* nevezhető ki a. könyvvezetővé vagy helyettesé. Minden születés, házasság és haláleset azon a. könyvvezetőnél jelentendő be és általa nyilvánartandó, kinek kerületében előfordul. Az a. könyv az állam nyelvén vezetetik egy első és egy második példányban; az első példány az a. könyvvezető őrizete alatt marad, a másodpéldány a felügyelő hatóságnak (alispán, polgármester, főszolgabíró) adatik át. A jelen törvény értelmében szabályszerűen vezetett anyakönyvek közokiratok. Az a. könyvi kivonatokért járó díjakat a belügyminiszter állapítja meg. (1—32. §§.)

Minden gyermek születése, legkésőbb a születéstől számított egy hét alatt, az illetékes a. k. vezetőnél bejelentendő. A bejelentésre fokozatosan, sorrend szerint köteles, a törvényes atya, a bába, az orvos stb. A bejelentés rendszeren szóbeli (32—41. §§.)

A házasság bejegyzésénél a házasságkötés helye, ideje és azon közeg neve is bejelentendő, ki előtt a házasság kötött. Ezt a házasság megkötésétől két nap alatt kell megtenni. (42. és 43. §§.)

Minden haláleset legkésőbb a legközelebbi hétköznapon jelentendő be. A haláleset azon a. könyvben, melybe az elhunyt születése be van jegyezve, szintén feljegyzendő. A haláleset a. könyvi bejegyzése előtt a temetés csak a községi előljároság kivételes engedélyével történhetik (44—50. §§.)

Az a. könyvek kiigazításáról az 51—53 §§-ok rendelkeznek.

Magyar állampolgároknak külföldön, külföldieknek Magyarországon történő anyakönyvvezetéséről az 54—56. §§ intézkednek.

A büntető határozatokról az 57—62. §§ szólanak; kihágás esetén 600 koronáig terjedhető pénzbüntetés is van kiszabva, az a. könyvvezetők ezen kívül külön rendbíróságokkal sújtatnak

Az átmeneti és vegyes intézkedések közül különösen kiemelendők a következők:

Oly gyermekeknek, kiknek szülei magyar állampolgárok és valamely törvényesen elismert vallásfelekezethez tartoznak, az állami születési a. könyvbe a *gyermek vallása az 1868. évi t. cikknek és egyéb fennálló jogszabályoknak megfelelőleg bejegyzendő*. A bejelentésnél a *házasság megkötéséről szóló egyházi a. könyvi kivonat* bemutatandó. Lelkész köteles ezen kivonatot a házasság megkötése után a feleknek *bélyegmentesen* kiszolgáltatni. Az a lelkész, a ki a kiszolgáltatást megtagadja, kihágást követ el és egy hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ha a kivonatot a lelkész az állami anyakönyvvezető felhívására sem szolgáltatná ki, a járasi főszolgabíró (törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsu városokban a polgármester), szükség esetén kényszerrendszabályok alkalmazása mellett szerez az a. könyvből hiteles kivonatot és azt a házasság bejegyzésére il-

letékes állami a. könyvvezetőnek mezküldi. A miniszterium felhatalmaztatik, hogy e törvényt ne egyszerre az egész országban, hanem a szükséghez képest részletesen, — egyes a. könyvi kerületekben külön léptethesse életbe.

Az 1894. év végéig azonban e törvénynek az egész országban életbeléptetve kell lennie.

A jelen törvény életbelépte előtt vezetett *felekezeti a. könyvek*, valamint az azokból adott kivonatok továbbra is *közokiratok* maradnak.

A jelen törvény életbelépte előtt vezetett *felekezeti a. könyvekből közhitelességű kivonatok* szolgáltatni a felekezeti a. könyvvezetők továbbra is jogosultak és kötelezettek.

A mely felekezeti a. könyvvezető ily kivonatok kiszolgáltatását megtagadja, kihágást követ el és egy hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A kihágások elbírálása a kir. járásbírók hatáskörébe tartozik (63—74. §§.)

A törvényjavaslat felett tett rövid szemlének után egynehány megjegyzésre érezzük magunkat jogosultnak.

A lelkészi kar ne érezze magát sértve a javaslat azon tétele által, mely szerint tagjai állami anyakönyvvezetők nem lehetnek. A mellőzés, mert nem lehet azt a qualificatio megvonásának tekinteni, a mi viszonyaink között egészen természetes. Valljuk meg őszintén: egyikünk sem teljesítene örömet valamely bejelentést egy idegen vallásfelekezeti lelkésze előtt. Meg azután a kormány egy másik felmerülhető nehézségre is tekintett ezen rendelkezésnél, nevezetesen arra, hogy nagyon valószínű, mikép a kath. klerus, a kényelmes dogmai köpenybe burkolózva, ezen tiszt viselését elutasítandja magától. Csupán más vallásfelekezetek lelkészei tehát, a félreértések kikerülése miatt sem neveztetnének ki. Jobb tehát, ha a törvény szabály szerint mellőz minden lelkészt.

A születés bejelentésére kötelezettek közül a lelkészek ki vannak hagyva. Ez megint helyes. A dogmán tett erőszakról nem lehetend szólni. A fegyver éle el van véve.

Hogy a javaslat, a házasság bejelentése alkalmával, a felekezeti a. könyvekből kiírandó kivonat felmutatását szabja elő, ezt csak azok kifogásolhatják, kik a polgári házassági törvényjavaslat *egyidejű* betérjesztését hangoztatják; de a kik a jelen javaslat *megelőző* benyújtásának szükségességét elismerik, azok a javaslat ezen részét is megfelelőnek fogják tekinteni.

Az állam ezzel bizonyosságot tesz arról, hogy az eddig követett egyházi házassági jogrend előtt meghajol. Jó példa arra nézve, hogy az egyház is hasonló loyaltással viseltessék majd az állam jogrendje előtt! A házassági bizonylat kiadásának megtagadói ellen megállapított büntetést szintén csak helyeselnünk lehet. Ezen bizonylat megtorlatlan megtagadása esetén a házassági anyakönyv vezetése kérdésessé volna

téve, tehát az anyakönyvezési kényszer-rendszer elve megtörve, mely nélkül pedig a polgári anyakönyvezés céljához nem vezetne. Azt különben nem tagadjuk, hogy az olcsó martiromságra ezzel is alkalom nyújtatik; s megengedjük, hogy birságolás esetén az „üldözött“ kath. egyház heccz-káplánjai, ezek a *modern gályarabok* esetleg egetverő jajkiáltásban törnek ki; de az is bizonyos, hogy az a. könyvi kivonat megtagadása épen semmi connexióba sem hozható a dogmával, és semmi más nem volna, mint az állami törvénynek tisztán világi természetű rendelkezése ellen való támadás.

Különösen fontos *elvi* enuntiationának tekintjük a javaslat 63. szakaszát, mely szerint t. i. oly gyermekeknél, kiknek szülei magyar állampolgárok és valamely törvényesen elismert vallásfelekezethez tartoznak, az állami születési anyakönyvbe a gyermek vallása az 1868. 53. t.-cziknek és egyéb fennálló jogszabályoknak megfelelőleg bejegyzendő. Ezzel a kormány teljesen tarthatatlanná tette azon vélekedést, *mintha a jelen t.-javaslatok ára fejében az 1868. 53. t.-cz. 12. §-ának eltörlését kívánta volna.* Felfogásom szerint tehát nincs okunk a tisztán-innen ev. ref. e. kerület legutóbbi közgyűlésén aggodalmaskodók táborához csatlakoznunk, mert hisz láthatjuk, hogy a kormány a *jelen* reformok behozatala esetén is, az 1868. törvény változatlan fentartását szem előtt tartja.

Egyéni sejtelmemet azonban el nem hallgathatom, — melyet megerősítve látok abban is, hogy ezen most méltatott szakasz a t.-javaslat *átmeneti* intézkedései közé került — mikép a gyermekek vallásos nevelése felől az 1868. 53. t.-cz. 12. §-ba lefektetett *közjogi rend*, a kötelező polgári házasság behozatala, de még inkább a teljes vallásszabadság megvalósítása esetén veszélyes helyzetbe fog jutni s egyáltalában nem lehetetlen, hogy nekünk az alapjában megváltozott viszonyok között — *a magánjogi rendszerhez* kell majd annak idején, átmennünk. „Rebus sic stantibus“ azonban az átmenetről szó sem lehet!

A részleges, successiv életbeléptetést viszonyaink között helyeseljük. A kellő óvatosság soha sem árt. 1894. december végére az egész törvény végrehajtása különben is meg van ígérve. Mégis teljesül tehát, ha valamivel későbbben is, Csáky miniszter tréfás ígérete; mert 1894. év végén is — „fagyni fog.“

A felekezeti anyakönyvek közokmányi jellege *a multa nézve* nincs érintve. E kérdésnél elég legyen a fentebb közölt javaslat — szövegre, esetleg — e lapok f. évi 9. számában közölt vezércikkre hivatkoznom.

Még csak azt kell megjegyeznem, hogy a miniszter 4467. anyakönyvi kerületet tervez. Az állami anyakönyvezés évi szükséglete pedig 840.000 frtra van téve.

A kormány politikai programjának megvalósítására nézve tehát egy fontos lépés történt a két t.-javaslat beterjesztésével. Véget érnek ezzel azon kósza hírek, (melyeket Schopper kath. püspök, hírhedt pásztorlevele is kötögetett) t. i., hogy a célbavett reformok ő feliségének ellenére volnának. Az anyakönyvek secularisatiója tehát meg fog történni nálunk is. Hamarább, mint gondoltuk. Egy jókora viharra volt szükségünk, hogy a kikötőbe meneküljünk. E nélkül talán még évtizedeken keresztül a nyílt tengeren kóborogtunk volna. Az állam, a mint erről a javaslatból örömmel győződhetünk meg, a maga jogrendjének megállapításánál, a dogmák uralma előtt meg nem hajolt; bár egyuttal a legnagyobb meglepéssel lehetne hivatkozni a javaslat több oly szakaszára, melyek minden kétséget kizárólag igazolják azt is, hogy törvényhozásunknak, vallás-ellenes irányzatot nem lehetne alaposan szemére vetni. Igen találóan fejezte ki Csáky miniszter f. évi márcz. 11-én tartott beszédében azon igazságot, hogy dogmatikai tételekkel egyáltalán nem lehet államokat kormányozni, még az egykori római pápai királyságot sem lehetett, legkevésbé lehetne hazánkat, Magyarországot.

Higyjük és reméljük mi is, hogy az államhatalom ezen erőteljes s milliók lelki nyugalalmát munkáló reform törekvései, az isteni gondviselés segítségével elébb-utóbb meghozzák áldásos gyümölcseiket.

Dr. Kovács Sándor.

K Ö Z É L E T Ü N K .

A debreczeni ev. ref. egyházmegye és a debreczeni ev. ref. egyház közötti viszony ismertetése.

Egy, legalább is évtizedek óta húzódó, több-kevesebb időközökben — tengeri kigyóként — újra meg újra felmerülő, végleges megoldást azonban mind ez ideig nem nyert ügynek egy újabb, s a jövőt tekintve talán döntő fázisa folyt le a debreczeni egyházmegye legközelebb — f. évi ápr. 11-én — tartott közgyűlésén. A debreczeni egyház és egyházmegye közötti viszony szabályozásának sok küzdelmekre, ezek között olykor-olykor mindkét félnek kisebb-nagyobb keserűsége okot szolgáltatott ügye ez. Szinte hihetetlen, hogy, csak a rendelkezésemre álló hézagos adatok — e. m. jegyzőkönyvi határozatok — szerint is, több mint 60 év óta képezi ez ügy a debreczeni ev. ref. egyházmegye és a debreczeni egyház időnkénti tanácskozásainak tárgyát,

sőt az utóbbi másfél évtized alatt, egy-egy kiszakított részletében az egyházkerület zöld asztalán is megfordult egy párszor s mégis mind ez ideig megoldatlan, szabályozatlan maradt. Mi volt ennek az oka? nem szándékozom kutatni; egyedüli célom — e sorok írásában — az, hogy a mennyire a kezemnél levő néhány adat alapján lehetséges, megismertessem az érdeklődőkkel az említett két egyházi testület közt fenforgó sajtósági viszonyt s ennek különösen újabb fejlődését; azután pedig néhány szerény észrevételt tegyek azon indokokra, melyek a két érdekelt fél álláspontjának alapjául szolgáltak és szolgálnak. Teszem pedig ezt tisztán azon szempontból, mert egyfelől a kérdéses ügyet, kiváló fontosságánál fogva, méltónak tartom arra, hogy legalább fővonásokban szélesebb körben megismertessék; másfelől, mert úgy vagyok meggyőződve, hogy a debreczeni egyház és egyházmegye közötti viszonyinak, végleges szabályozás céljából, talán már nem sokára oda kell kerülnie az illetékes felsőbb egyházi hatóság elé, a mikor az e felőli tárgyilagos véleményalkotásnak az itt közlendő adatok is némi támaszpontjaitul szolgálhatnak.

1.

Azon viszonynak, mely a debreczeni egyház és egyházmegye között a maga sajtósági voltában idáig páratlanul s a rendezést várva fennáll, fő jellemvonása egyfelől a debreczeni egyháznak az a soha meg nem szűnt törekvése, hogy magát az egyházmegye közigazgatási felelőse alól függetlenítsse; másfelől, ennek természetes következményeként, az egyházmegye részéről folytatott védekezés, hogy törvényadta jogait a debreczeni egyház felett is épségben tarthassa. Alig van az egyházi közigazgatásnak olyan ága, a melyben a debreczeni egyház időnként meg ne kísérelte volna magát az egyházmegyétől függetleníteni. Ime erre vonatkozólag egynehány adat.

Minden egyházat kötelező törvény, hogy választott *belhivatalnokát, csak az illető esperestől előzőleg kinyert consensusal hívhatja meg.* A debr. egyház 1831-ben ily consensus nélkül hívta meg Lakatos Józsefet prédikátorul s csak a bevégzett tény után kérte esperestől és consistoriumtól a beleegyezést s épen ezért mondja az 1831. márcz. 18-iki e. m. consistorium 18. sz. végzése, hogy „consensust nem ad, mivel a debreczeni eklésia ugyan elébb hívott magának prédikátort, mintsem az iránt a tractus esperestjének engedelmét megnyerte volna, a meghívott prédikátor pedig előbb ajánlotta magát, mintsem a debr. tractus seniorától a debr. eklésia által rendes uton kieszközölni tartozott consensust írásban kezéhez vette és a IX. canon értelmének vagy egyik vagy másik részről elég tétetődött volna.“ E consensust aztán az egyházkerület adta ki 1832. február 3-ikán, de, mint az 1832. évi febr. 21. e. m. consistorium 5. sz. végzéséből kitűnik, nem épen simán, mert Lakatos Józsefnek a tractus kebelébe való ingremiál atása alkalmával hozott ama határozat így végződik: „megújítódván itt is a fő-tiszteletű superintendens által ő hozzá tett intések, nevezetesen, hogy magát minden rendű előjárói iránt tisztelettel viselje.“ Majd 1875-ben a leánynevelő intézet érdemes igazgatója, Dóczy G. választatása alkalmából, „ő reá, mint tanárra, az esperesi consensust s az egyházmegyei bekebelezést szükségtelennek ítélte a debreczeni egyháztanács“ s csak miután az 1875. évi 8. sz. e. m. határozat D. G. úrra nézve szükségesnek mondta ki az esperesi consensust: akkor, tehát utólagosan kéretett és adatott az ki. (Egyh. megyei gyűlés 1876. ápr. 3. sz.) Az 1889. évben több ideiglenes tanítót alkalmazott a

debr. egyház s a consensust ezek számára is csak az egyházmegye egyenes utasítására kérte ki.

Az egyházmegyei *közigazgatási költségeket* minden egyház viselni tartozik, s volt idő, midőn a debreczeni egyház e nembeli kötelezettségét sem akarta teljesíteni az egyházmegyével szemben. Az 1830. évi márcz. 16-iki e. m. konsistorium 10. száma szerint „a debreczeni eklésia valamint az 1828-ik, úgy az 1829. esztendőről sem adott az egyházvidék szükségének pótlására segédelmet“; a miért is a konsistorium szeliden emlékeztetvén Debreczent az ez iránti „felsőbb rendelkezésre“, reményét fejezi ki, hogy „népességhez képest önként teendő segédlemadása által a vidékbeli eklésiáknak, melyek figyelmeségeket ezen anyaeklésiára szokták függeszteni, követésre méltó példát fog mutatni.“ Teljesedett-e az egyházmegyének e reménye? nem tudom; de annyi bizonyos, hogy jóval később, ugyanezen kérdés körül, igen heves és éveken át tartó küzdelem támadt az egyház és egyházmegye között. 1858-ban ugyanis a közigazgatási költségnek lélekszám arányában kivetésére vonatkozó határozatot hozott az egyházmegye s midőn ez a debreczeni egyháztanácsal közöltetett, ez oda nyilatkozott, hogy „a régi gyakorlathoz kíván ragaszkodni és megbizsa esperes urat, mint lelkészét (Nagy József), hogy reá nézve semmi terhelő határozatot el ne fogadjon“; sőt az e tárggyal foglalkozó következő gyűlésre képviselőket sem küldött. Az egyházmegye ezzel szemben azon elvből indulva ki, hogy „a debreczeni egyháznak nincs hatalmában, hogy az egyházmegye hatósága alól magát kivonja s így az e. m. közgyűlés által reá szabott terheket le nem rázhatja magáról, hanem azokban aránylag osztoznia kell: megbizta az esperest, hogy a debreczeni egyházat a közte és az egyházmegye közt fennálló viszonyról voltaképen értesítvén, utasítsa oda, hogy a rá háramlott közigazgatási költséget befizetni tartsa köteletségének; ellenkező esetben az ügyet az egyh. ker. közgyűlésre terjeszse fel.“ (E. m. hat. 1858. szept. 13., 13. sz.) Később az egyház egyszersmindenkori *segélyül* 22 conventiós frtot ajánlott az egyházmegyének (e. m. hat. 1859. ápr. 11. sz.); majd hajlandónak nyilatkozott a közíg. költség viselésére, ha ez kisebb mérvben s nem lélekszám, hanem az egyházmegyebeli gyülekezetek száma szerint vettetik ki, mert mint 144.145/1859. sz. felterjesztésében mondja, 5 lelkész után $\frac{5}{30}$ részben élvezi a jogokat: ugyanannyiad részben kell osztoznia a közteher viselésében is; mert továbbá lélekszám szerinti teherviselés esetén, a proportió szerinti jogélvezet tőle meg nem tagadható; mert végre a főisk. alumnus diákok részére gyűjtögetett alalmazsnát s ezért érdemelte azt, hogy az egyházmegye közigazgatási költségeinek viselésétől megkiméltetett. (Ebből úgy látszik, hogy a kérdéses költségeket a debr. egyház az előtt nem viselte.) Az egyházmegye a dolog ily állásában „nem látván be többé a békés kiegyenlítésnek utját és módját az e. m. előtt“: az ügyet feljebbetteni határozta az egyházkerületre, még pedig azon kéréssel, hogy a debreczeni egyháznak az egyházmegyéhez szabálytalan állása és viszonya véglegesen rendeztessék. (1859. június 16., 9. sz. e. m. hat.) Ez a felelkezés — mint biztos forrásból tudom — soha nem történt meg; pedig meglehet, hogy ha akkor megtétezt volna, azóta a két testület közötti viszony minden tekintetben rendezve és szabályozva lenne. Az ügy tehát húzódott tovább, s érdekes, hogy egyfelől az egyházmegye e küzdelem folyamán többször szemére hányja a debreczeni egyháznak, hogy „az egyházmegye terhei hordozása alól magát alaptalanul kihuzni igyekszik, hogy

az esperesi hivatal tekintélyének és hatóságának csontkításával az egyházi látogatást kikerülni szokta s ezzel annak adja világos jelét, hogy azon régi törvényes kapcsolatot, mely őt ezen egyházmegyéhez csatolja, elszakítani czélozza“; másfelől a debr. egyház fogadkozik, hogy „a százados viszonyt fenntartani szívesen óhajtja, a százados békét megháborítani szándékában soha sem volt s mégis megtagadja a közíg. költségekhez tőle kívánt hozzájárulást egész 1864-ig, a mikor a 80 forintot tevő közíg. költséget elfogadja ugyan, de kijelenti, hogy *a lelkészek és tanítók bekebelezésén kívül . . . egyebekben konventi határozatok által méltányolt s gyakorlat által érvényesített sajátos helyzetéből kifolyólag úgy belügyeire, mint a főt. egyházkerület és a főiskolára vonatkozó viszonyaira nézve intézkedéseit, önkormányzati jogkörében mozogva, a u. t. egyházmegyétől függetlenül gyakorolja.*“ S még érdekesebb az egyházmegyének erre vonatkozó végzése, mely szerint „a debr. egyháztanács által az egyházmegyéhez való viszonyra nézve kimondott elvekben megnyugszik.“ (E. m. hat. 1864. aug. 19. — 6. sz.) Erre a határozatra — bár egy későbbi egyházkerületi határozat által teljesen erőtlenné tétetett — mai napig hivatkozik a debr. egyház.

De egy téren sem fejtett ki a debr. egyház az egyházmegyével szemben oly szívós ellenállást és seholt sem ért el oly feltétlen sikert, mint az u. n. *canonica visilitio* kérdésében. Az egyházmegye e téren is többször tett kísérletet, hogy jogát a debr. egyház felett érvényesítse, de intézkedése csak papíron maradt, mint ezt nemcsak az újabb időkből tudják, hanem régebből is látunk rá példát az 1841. nov. — 13. sz. e. m. határozatban, mely, midőn indítvány tétetett a debr. leányiskolák meglátogatására s ezzel szemben Debreczen az 1822-iki gen. Convent határozatára hivatkozott: csak annyit mondott ki, hogy ezt a conventi határozatot az esperes a jövő gyűléssel közölje. E tekintetben annyira ment a debr. egyház féltékenysége, hogy 1861-ben, mikor Debreczen és Sámson *egy dekanatust* képeztek, bár a dékánok debreczeni egyházi előjárók voltak (Révész Imre és Tar Károly): azt kérte, hogy Debreczen maga képezzen külön dekanatust; mely kérést az egyházmegye, a debr. egyház sajátos helyzetére tekintettel, teljesített is s a népiskolái feletti felügyeletet az egyháznak saját rendelkezésére bocsátotta, csak azt kötötte ki, hogy az iskolák állásáról evenként jelentést tegyen. (1861. febr. 12. — 16. sz. e. m. hat.)

A debr. egyház függetlenségi törekvéseire mutat az a körülmény is, hogy *tanítóit a debr. egyházmegyei tanítói gyámintézetből* kivonta, midőn 1867. decz. 3-án azt határozta, hogy tanítóinak az egyházmegyétől függetlenül akar gyámintézetet felállítani. (1868. jun. 30. — 31. sz. e. m. hat.)

Az 1872-iki debr. lelkészválasztás alkalmával, ugy *a választási határidő kitűzésében, mint a választási elnökök kiküldésében* egészen függetlenül intézkedett a debr. egyháztanács, teljesen mellőzve az egyházmegye esperesét, a kinek pedig a fennálló törvények értelmében, elnöktársával együtt lett volna kizárólag joga az említett dolgokban intézkedni. Ezért az e. m. közgyűlés (1872. máj. — 11. sz.) örömmel megerősítette ugyan a választást, de „az egyházmegye elnökeit kizárólag illető jogot elszakító“ egyház eljárását nem hagyta szó nélkül.

Nyilatkozott a debr. egyház függetlenségi törekvése abban is, hogy az *egyházi statisztikai adatok egyszerű beküldésére* vonatkozó köteletségének eleget tenni is

gyakorta vonakodott, már régebben is, mint ezt az egyházmegyének 1846. márcz. 5-én, 5. sz. a. hozott végzése mutatja.

Végre nyilatkozott e törekvés az által is, hogy nem egy esetben, *felsőbb hatóság elé tartozó valamely ügyét, az egyházmegye kikerülésével, egyenesen az egyházkerületre terjesztette fel* a debr. egyház (1879. aug. — 250. sz. e. ker. hat.) rendesen onnan küldedett aztán le első foku elintézés végett az egyházmegyéhez.

Ezen említett s hasonló más esetekben, az egyházi közigazgatás hol egyik, hol másik ágában nyilatkozott függetlenségi törekvése a debr. egyháznak, határozott és teljes mérvű kifejezést nyert azon „Emlékirat”-ban, melyet a debr. lelkészi kar az 1883. évben benyújtott az egyháztanácsához, ez pedig magáévá tett, melyben a többi reformok közt, ki van mondva a debr. egyháznak *külön egyházmegyévé alakulása*. — Ezzel csaknem egyidejűleg az egyházmegye is megmozdul s a zsinati törvények által teremtett új helyzetre tekintettel, kiküld egy bizottságot (1883. ápr. — 39. sz. e. m. hat.), hogy a debreczeni egyház által hasonló célból kiküldendő bizottsággal együtt tanácskozzán, „az egyházmegye és az egyház között levő s a multban sokszor surlódásokra vezető sajtóságos viszony rendezése céljából, az egyházi törvények korlátain belől s a debr. egyház különleges helyzetének méltánylása mellett készítsen egy munkálatot, mely mint közösen elfogadandó statutum úgy az egyházmegyét, mint a debr. egyházat teljesen kielégítse, az eddigi kellemtelenségeknek elejét vegye s a szeretetteljes békét eredményezze.” E határozat közöltetvén a debr. egyháztanácsal, ez kiküldte a maga részéről a kívánt bizottságot, melyet később (1884. 5. sz. egyh. tan. végzés) oda utasított, hogy „távol tartván magát minden új jogszerzésnek vagy hatáskör terjesztésnek vágyától, vagy csak gyanujától is, tartsa fenn azt az alapot”, mely a fentebb ismertetett 1864. aug. 19. 6. sz. egyházmegyei határozatban foglaltatik. Ez utasító határozatban egyfelől fenntartja s csak felfüggeszti az egyháztanács a külön egyházmegyévé alakulás kérdését; de hogy az egyház és egyházmegye közti viszony addig is szabályoztassék, a consensus kikérésén kívül igéri a a belhivatalnok díjleveleknek, valamint évenként a statisztikai adatoknak az egyházmegyéhez felterjesztését s egyszersmind a lélekszám szerint $\frac{3}{4}$ krban előirányzott e. m. közig. költséget elfogadja. — Létre jött tehát a két testület közötti viszony szabályozására hivatott vegyes bizottság s többszöri tanácskozás után alkotott is egy 7 pontból álló javaslatot, mely — bár azt a debreczeni küldöttek az utolsó pillanatban nem irtak alá — beterveztetett az 1884. ápr. e. m. közgyűléshez. Az egyházmegyei közgyűlés azután 20. sz. határozatában, „tekintettel arra, hogy a vegyes bizottsági jelentés több pontja különben is oly ügyek körül forog, melyek már a törvényben teljesen és világosan körvonaloza vannak”: mellőzte azt s elfogadta egyik egyházmegyei világi tanácsbíró határozati javaslatát, mely szó szerint így hangzik: „Az egyh. törvények a debreczeni egyházat minden más egyházzal az egyházmegye keretében egyenlő álláspontra helyezvén, tekintve azt, hogy az egyházi törvények 132—134. §§-ban körülírt felügyeleti teendők sem az iskolák nagy száma, sem a számadatok terjedelme miatt az esperes által sikeresen végezhetőek nem volnának, — de tekintve azt is, hogy a debr. egyház mindenkor oly értelmi erővel rendelkezik s jelenleg is oly berendezéssel bír, mely az egyházi, iskolai és vagyoni ügyek helyes vezetését és gondozását már

magában is biztosítani képes, említett §§-okban lefektetett felügyeleti jog gyakorlását a debreczeni egyházra nézve mindaddig nem alkalmazandónak mondja ki, míg az egyházi és iskolai ügyek, vagy a vagyonkezelés tekintetében felmerülő panaszok az egyházmegye jogkörének alkalmazását szükségessé nem teszi. Hogy azonban a debreczeni egyházat is magában foglaló debreczeni egyházmegye hű képe minden évben szabatosan felmutatható legyen, köteles a debreczeni egyház a saját egyházi és iskolai hatóságának felelőssége alatt, minden egyházi és iskolai statisztikai adatokat az esperesi hivatal által kitűzendő idő s kérdőpontok szerint, — valamint az egyház évi számadásainak végeredményét felterjeszteni.” — E határozat alapján áll 1884. óta az egyházmegye a debr. egyházzal szemben (Lásd 1886. jul. 19. 87. sz. e. m. hat.); az utóbbi azonban ama határozatot magára nézve kötelezőnek el nem ismervén, arra vonatkozó 1884. évi 200. sz. végzésében azt mondta ki, hogy a belhivatalnok megerősítésén, a díjlevelek és statisztikai adatok felterjesztésén és a közig. költségek lélekszám szerinti fizetésén kívül, egyebekben a maga „önkormányzati jogköréhez ezentul is ragaszkodik”. — Ismét meghiusult tehát a két testület egymáshoz viszonyának szabályozását illető törekvés s jóformán maradt minden úgy, mint azelőtt volt! . . .

Mintegy 7 évi szünet után — mely alatt a kisebb-nagyobb surlódások nem hiányoztak — újból felmerült a debr. egyház és egyházmegye közötti viszony kérdése, és pedig azon alkalmából, hogy a debr. egyháztanács elérkezettnek látván az időt a külön egyházmegyévé alakulás iránt táplált szándékának végrehajtására, beterveztette az egyházmegye 1891. ápril 7-iki gyűlésére, véleményadás végett, következő című munkálatait: „*Javaslat, a debreczeni ev. ref. egyházban tervezett lelkészi — paróchiális — körök felállításával kapcsolatos szervezetről*”. Sem terem nem engedí, sem tárgyam nem kívánja, hogy e javaslatot részletesen ismertessem, csak két, — az egyházmegyét közelebből, sőt közvetlenül érdeklő s a további fejleményekben is főszerepet játszó részt kell belőle kiemelnem, t. i. a 27. §. d) pontját, mely az egyházközségi közgyűlésnek az egyházi törvény 20. §-ában foglalt jogait a presbiteriumra ruhazza, s a 36—52. §§-okat, melyek a debreczeni egyháznak külön egyházmegyévé szervezkedésére vonatkoznak.

Az egyházmegye a javaslat ez utóbb említett intézkedésére tekintettel nem ment bele annak tárgyalásába, hanem több egyéb okok mellett, főleg azért, mert az egyh. törvény 36. §-a az egyházmegyék területén eszközlendő változtatásra nézve az illető egyházközség meghallgatását világosan rendeli, — az egyházközség pedig az egyh. törvény 21. §-a s ebből folyólag az 1882. 333. sz. egyházker. végzés szerint az u. n. egyházközségi közgyűlés által nyilatkozik: visszatette a javaslatot ilyen egyházközségi közgyűlési határozattal ellátás végett az egyháztanácsához; de egyszersmind már akkor kinevezett egy bizottságot, hogy ha a javaslat egyházközségi határozattal felszerelve újra benyújtatik: vegye azt tárgyalás alá s adjon róla az egyházmegye határozatának alapul szolgáló véleményt. (Egyh. megy. hat. 1891. ápr. — 24. sz.) Itt aztán megakadt a dolog egy időre; de nem azért, mintha az egyházmegye akadályozta volna meg, — mint ezzel sokan vádolták és vádolják, — a nagy fontosságú javaslat életbe léptetését: hanem azért, mert megakadályozta azt maga a debr. egyháztanács az által, hogy teljesen mellőzve az egy. törvény minden magyarországi ev. ref. egyházat egyformán kötelező, illető §-át,

soha még csak kísérletet sem tett az egyházközségi közgyűlés felállítására, s így mikor a törvény 36. §-a értelmében, ennek határozata követeltetett tőle, nem volt azt módjában beszerezni. Különben ez után sem igyekezett az egyh. községi közgyűlés szervezésén, hanem a következő (1891. aug.) egyházmegyei gyűlésen újra sürgette „Javaslat”-nak tárgyalását; de sikertelenül, mert az egyházmegye, fentebbi határozatához — a menyiben annak megváltoztatására ok fenn nem forgott — ekkor is ragaszkodott. (71. sz.) Az egyházi tanács e határozat ellen felebbezett az egyházkerületre, melynek 1891. 260. sz. végzése, „miután a felebbezés az egyházmegye mellőzésével terjesztetett fel, az ügyet az egyházmegyre azon utasítással küldi meg, hogy felterjesztését 1891. 24. sz. a. hozott végzésének (ez ügyben első e. m. hat.) csatolásával, a jövő e. ker. közgyűlésre tegye meg.” Hogy e ker. határozatnak eleget tehessen az egyházmegye, t. i. hogy tárgyalhassa a javaslatot, az esperes időközben felszólította a depr. egyháztanácsot, hogy alkossa meg az egyh. községi közgyűlést s küldje meg ennek az egyházmegye által kívánt határozatát, mit azonban az egyháztanács, hivatkozva elvi álláspontjára (hogy t. i. itt egyházközségi határozatra nincs szükség) — és arra, hogy a folyamatban levő zsinatnak az egyházközségi közgyűlések ügyében hozandó határozatát be akarja várni — nem teljesített. Ilyen módon harmadszor is az egyházmegye elé került a „Javaslat” s hozatott erre nézve ez a határozat: „Miután a tárgyalás alatt levő ügy ez idő szerinti állásában egyházmegyénk nem látja szükségesnek az előzőleg hozott határozathoz ragaszkodni . . . egy bizottságot küld ki . . . mely a depr. egyház hason czélból és egyenlő számban küldendő bizottságával együttesen a paróch. körök felállítására vonatkozó javaslat figyelemben tartásával, mielőbb véleményes javaslatot terjeszzen be.” (E. m. hat. 1892. ápr. — 22. sz.) E határozat közöltetvén a depr. egyháztanácsal, ez is kiküldte a maga megbízottait s így jött létre — most már másod izben — egy *vegyes bizottság*, hogy a „Javaslat”-tal kapcsolatban adjon véleményt az egyházmegye és egyház közötti viszony olyan szabályozására, mely mellett a két testület egymással békességben megélhessen. E vegyes bizottság véleménye alapján tárgyalta az ügyet az 1893. ápr. 11-iki e. m. közgyűlés — sajnos — a nélkül, hogy a kitűzött cél elérhető lett volna. A debreczeni egyház képviselői ugyanis, a multhoz viszonyítva újabb s nem teljesíthető kívánalommal állottak elő, midőn a külön egyházmegyévé alakulásról való lemondásnak s az egyházmegyével való békességnek feltételül azt kívánták, hogy az egyházmegyei közgyűlés a négy közül két egyházkerületi képviselő választásának jogát szabályrendelileg biztosítsa kizárólag a debreczeni egyháztanács részére s ezen kívül tegyen pártoló felterjesztést az egyházkerülethez arra nézve, hogy a négy *színhati képviselő közül kettőt*, ezután szintén kizárólag a debreczeni egyháztanács választhasson. Ilyen, az egyházmegye többi gyülekezetei s a debreczeni egyház közé még magasabb válaszfalat emelő kívánság megadásába az egyházmegye nem mehetett és nem is ment bele; másfelől a debreczeni képviselők, 4 vidéki lelkész és 3 képviselő által támogatva, ragaszkodtak feltételükhöz — s így aztán hiába vette az egyházmegyei közgyűlés helyeslő tudomásul a parochiális körökre vonatkozó debreczeni javaslat minden egyéb részét, a külön egyházmegyét illető 36—52. §§-ok kivételével; — hiába volt kész szabályrendeletben biztosítani a debreczeni egyház részére azt, a mit 1884. 20. sz. határozata tartalmaz, hogy t. i. fel-

ügyeleti jogát a debreczeni egyház felett nem gyakorolja, hanem magára az egyházra ruhazza azt, — hiába volt kész pártoló felterjesztést tenni az egyházkerületre az iránt, hogy az *egyházközségi közgyűlés jogai* a debreczeni egyházban a *presbiterium által* gyakoroltathassanak: mindennek daczára nem sikerült az egyház és egyházmegye közötti viszony rendezésének oly régóta függő kérdését, a két testület közös meggyezésével, ezuttal sem megoldani.

Egy eredménye azonban mégis lesz ezen legutolsó kísérletnek, az t. i., hogy ez ügy az egyházkerület 1891. 260. sz. végzése szerint, oda felterjesztetvén, lesz alkalma e felsőbb fórumnak abba mélyebben beletekinteni, — a felek álláspontja felől nyilatkozni s ez által azok jövőendő magatartását illetőleg mintegy irányt adni és talán az egész ügyet, egy vagy más alakban leendő végmegoldáshoz közelebb juttatni.

Tépén, 1893. ápr. 24.

(Folyt. köv.)

Szele György.

A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A bihari ev. ref. egyházmegye múlt hó 26-án tartotta az évi tavaszi közgyűlését N. Váradon, Szabó Károly esperes és Ritoók Zsigmond segédgondnok elnöklété alatt. A gyűlés igen látogatott, a tárgysorozat szokatlan hosszú volt, s mindennek daczára a szónokok részéről tanusított kellő mérséklet mellett a gyűlés egy napon véget ért.

A gyűlés érdekesebb tárgyai a következők voltak: 1. Esperesi jelentés. 2. Az új tisztikar megalakítása. 3. Különböző pénztárak számadásainak megvizsgálása. 4. A protestáns nőnevelő intézet ügye. 5. Közalapi és államsegély-kérvények s számos folyó ügy.

Esperes imája után szokás szerint az esperesi jelentés olvastatott fel, melyben meleg részvétellel tétetik megemlékezés a közelebb elhalt, egyházmegyénk Nestora Veres Imre tamásii lelkészársunkról, ezzel kapcsolatban bejelenti az esperes a történet változásokat. Egyházmegyénk belső életében áldásos békét jelez, míg a szönyegen levő egyházpolitikai kérdéseket érinteni nem óhajtja. A jelentés helyeslő tudomásul vétetett s egész terjedelmében jegyzőkönyvbe igtattatik.

A szavazatbontó küldöttség jelentése a következő. Általános szavazattöbbséggel megválasztottak:

esperesnek Szabó Károly n.-kereki lelkész eddigi esperes; segédgondnoknak Ritoók Zsigmond kir. táblai elnök eddigi s. gondnok; egyházi tanácsbírák: Biró János örvendi, Csillag Lajos bojti, Szemes János sz. jánosí, Nádudvari Lajos borsi, Csák Máté n. váradi lelkészek, ez utóbbi ujonnan választott. Egyházmegyei jegyzők lelkészek: Zsigmond Ferencz és Csák Máté, közpénztárnok Nádudvari Lajos, gyámpénztárnok Kocsis József. Világi résztől tanácsbírák: Kiss Elek központi főszolgabíró, Hegyesi Márton ügyvéd, Papszász Károly földbirtokos, Miskolczy Árpád megyei főszámvevő, K. Nagy Sándor törv. széki bíró, ez utóbbi új. Jegyzők: Dr. Miskolczy Ferencz élesdi főszolgabíró, dr. Váradi Zsigmond ügyvéd, utóbbi új. Ügyész: dr. Fazekas Imre ügyvéd. Könyvtárnok: Eszenyi Sándor községi iskolai igazgató tanító. — Tehát a régi tisztikar 3 kivételével ujonnan megválasztott, mi kétségtelen jele az irántuk nyilvánuló bizalomnak. Az ujonnan választott tisztvi-

selők az esküt letévén, igen szép jelenet következett, midőn az új tisztikar nevében elsőben az esperes, majd Bíró János tanácsbíró köszönik meg meleg szavakban az irántuk nyilvánult bizalmat, míg a világiak részéről Ritoók Zsigmond gondnok, majd Kiss Elek tanácsbíró fejezik ki köszönetüket a bizalomért.

Különösen szép volt Ritoók Zsigmond magas színvonalon álló, valódi egyház- és vallásszeretettől áthatott beszéde, melynek azon része, midőn gyönyörű szavakban fejtegeti — a szőnyegen levő egyházpolitikai kérdésekre czélozva — a protestáns lelkészek feladatát, hivatását e válságos időkben, mindnyájunkat magával ragadott, végül azzal rekeszti be beszédét, hogy „mi protestánsok egyházi és világi jeleseinknek, tisztviselőinknek buzgó működésükért mást nem adhatunk, mint bizalmunkat, szeretetünket, ragaszkodásunkat; viszont azokat sem buzdítja más az odaadó működésre, mint egyházuk és vallásuk iránti meleg szeretet és ragaszkodás. Ezen bizalom, ezen szeretet minden szemernyi része tehát drága kincs, ez tartja fenn, ez éltezi az egyetemes egyházat!!!“

Szavait szünni nem akaró éfjenzés követte, melyből átsugárzott az a feletti öröm, hogy e kiváló jelesét egyházunknak újabb tíz évre ismét a miénknek mondhatjuk.

Olvastattak ezután a különböző egyházmegyei pénztárak megvizsgálásáról szóló jelentések, melyek szerint a pénztárak rendben vannak s lelkiismeretesen kezeltetnek.

Majd különböző bizottsági tagok választottak, nevezetesen: a tanügyi bizottság elnökévé Szemes László, közalapítási bizottsági tagnak Nádudvari Lajos, szavazatbontó bizottsági tagnak: Csillag Lajos lelkészek.

Ezután a nagyszámu különböző folyó ügyek nyertek — gyors tempóban — elintézését, mit azon esperesi intézkedés tett lehetővé, mely szerint előző nap délutánján a tanácsbírói kar értekezletén minden ügyet feldolgozott s azt a közgyűlésre már készen, véleményes jelentéssel terjesztette elő.

Ezek közt hosszabb felszólalások csak a prot. nőnevelő intézet felállítására s a nazarénus szülék gyermekeinek confirmálása ügyénél történtek, a melyek ugyanazért méltók a megemlézésre.

A prot. nőnevelő intézet felállítására ügyében kiküldött nagy bizottság javaslatát ugyanis a közgyűlés számos felszólalás után elfogadta, mely szerint tekintettel anyagi erőnkre, ezuttal csak egy női internátust állítunk fel N. Váradon a n. váradai egyház által adományozott telken, mely internátusban elhelyezett prot. szülék leányai a községi felsőbb leányiskolában nyernék az oktatást. E czélra a bihari egyházmegye 1140 forintot ajánl fel, ezen kívül felhivatnak az egyes egyházak az érdekeltek e. m.-ből bizonyos évi járulék vagy tőke adományozására, valamint az egyházkerület támogatása is kikéretik, a mi nem lehet, hogy elmaradjon, mert bizonyára nekünk is van akkora szükségünk egy prot. felsőbb nőnevelőre, mint Szatmárnak! Mindezekon kívül a gyűjtés e czélra társadalmi téren is megindítatik.

Sajnos, hogy a harmadik érdekelt egyházmegye, az érmelléki határozatát ez ügyre vonatkozólag még nem ösmerjük, pedig mindenesetre az ő támogatására is feltétlenül szükségünk lenne egy prot. női internátus felállításánál, a mely mustármagból reméljük mi felnőni és megerősödni a prot. nőnevelő erőteljes fáját! Annál nagyobb örömünkre szolgált azonban az, hogy addig is, míg az adományozásra való felhívás megje-

lennék, ott a gyűlés színhelyén e czélra már ajándékozás is történt, nevezetesen Szemes László sz.-jános lelkész, ezen ügy egyik lelkes harczosa 200 koronát ajándékozott e czélra. S mint a gyűlés végével tudomásomra jutott — a gyűlésen kívül pedig Zathureczky Albert h. k. kovácsi földbirtokos 1000 koronát ajánlott fel e czélra! Reméljük, hogy e lelkes példák sok követőkre találnak!

A másik érdekes ügy a nazarénus szülék gyermekeinek confirmálása volt.

Egyik lelkésztársunk ugyanis — kinek gondjaira bizott Ur szőlőjében, ezen „lelki philloxera“ régóta pusztit — már azon jelentést tette az espereshez, hogy a nazarénus szülék meg nem keresztelt gyermekeiket a mi felekezeti iskolánkban taníttatván, s azok a 12 évet betöltvén, confirmálandók lennének. Ugyde mivel nincsenek megkeresztelve, a lelkész nem tartja őket confirmálhatóknak mindaddig, míg a keresztségnek alá nem vetik magukat.

Ez ellen pedig a szülők tiltakoznak, állítván, hogy azok már meg vannak keresztelve, illetve bementve! Kérdés mit tegyen a lelkész???

Confirmálja-e őket egyszerűen? Ez által megerősíti őket egyfelől oly egyház tagjaiul, melynek csak beírás útján tagjai, másfelől pedig e tényével a nazarénusok bementésének törvényes, illetve érvényes voltát akaratlanul is elösméri. Vagy ne confirmálja keresztelés nélkül s ez esetben egyházunkra nézve azok végleg elveszetteknek tekinthetők.

Igen sokan szólottak e tárgyhoz, pro et contra, míg végre is a közgyűlés határozatot a lelkész ur kérdésére nem hozott, hanem utasította ez ügyet véleményezés végett a lelkész-értekezlethez. Mely szerintem nem indokolt eljárás, — mert e kérdésben az illető lelkésznek határozott választ kellett volna adni — s azt a gyűlés meg is tehetné volna. A kérdés mindenesetre fontos, s e mellett fájdalom annyira aktuális, hogy méltó vele komolyan foglalkozni, hogy az illető lelkészek felvilágosítást, illetve utbaigazást nyerjenek jobbra vagy balra.

Mielőtt a tárgyban az én szerény egyéni véleményem kimondanám, — nagyon óhajtanám, ha ahöz többen hozzászólanának — különösen e b. Lap m. t. szerkesztői — kik úgy a theologiai, mint a jogi kérdésekben — hivatva vannak utbaigazítást adni.

Letárgyaltatván a tárgysorozat nagy része, a gyűlés tagjai teljes számmal a szomszédos „Széchenyi“ vendéglő külön termébe gyűltek társas ebédre, mely valóban kedélyes hangulatban folyt le. Egymást érték a szellemes felköszöntők az esperesre, — az új tisztikarra, a világiakra, a lelkésztársak közti testvéries egyetértésre, sőt a tisztujítás alkalmával kimaradottakra is! Délután 3 órakor a tisztikar s a buzgóbbak néhányan, kevés érdeklődés mellett folytatták a gyűlést s néhány apróbb ügy elintézése után az 6 órakor be is rekesztetett.

Körösvölgyi.

A tiszáninneri ref. egyházkerület közgyűléséről.

A tiszáninneri ref. egyházkerület ápril 25—27-ik napjain tartotta meg tavaszi rendes közgyűlését Miskolcson, a melyen úgy a lelkészek, mint világiak szép számmal jelentek meg. A gyűlést Kun Bertalan püspök és az agg főgondnok, id. br. Vay Miklós távolléte miatt br. Vay Béla borsodmegyei főispán, mint legidősebb egyhm. gondok vezették. A nagy buzgalommal és részle-

tességgel készült püspöki jelentés felolvasása után, — a mely az egyházpoltikai helyzetet is érintette s míg egyfelől helyeslőleg emelte ki a prot. egyházaknak azt a passiv magatartását s nyugodt hazafias méltóságát, a melylyel a kath. klérusnak az állam és a felekezetek békéje ellen intézett fanatikus támadásait szemlélik, másrészt arra is utalt, hogy eljöhet az idő, a mikor a prot. egyháznak, mint egy embernek kell feltámadnia ismét a klerikalizmus hazafiatlan törekvéseinek visszautasítása végett; — tárgyalás alá kerültek az alsó-zempléni és abauji egyházmegyéknek azon indítványai, a melyek a kormány egyházpoltikai programját helyesléssel kísérik ugyan, de kívánják, hogy e mellett az 1868. LIII. t.-cikk 12. §-ának épségben való fentartása érdekében a kerület tegyen lépéseket. E kérdés felett kifejtett vitának legkiemelkedőbb pontja *Mocsáry Lajos* beszéde volt, a ki örömmel üdvözölve az egyházmegyék jelzett nyilatkozatait, élénk szemrehányással illeti prot. körünket azért, hogy nem léptek fel s nem indítottak mozgalmat a mai veszélyes időben érdekeinknek megvédelmezésére, különösen azon fenyegető nagy csapás elhárítására, a mely a prot. felekezeteket és egyházakat az 1868. LIII. t.-cikk 12. §-ának szándékolt eltörlése folytán sújtaná, a mely csapás pedig szerinte sokkal nagyobb, mint a mely egyházunkat a pátens korában fenyegette. Polgári anyakönyv, polg. házasság, a zsidó vallás recepcziója s maga a vallásszabadság hasonlíthatatlanul kisebb fontossággal bír, mint az, a mi a programnak leglényegesebb része, a mi az egésznek kiindulási pontja volt, t. i. az 1868. 53. t.-cikk 12. §-ának eltörlése, a vegyes házasságból született gyermekek vallásbeli hovátartozandóságára nézve a „szülék u. n. természet jogának“ érvényesítése. Kifejté aztán, hogy a protestantizmus volt mindig a szabadságnak egyik erős oszlopa, a szabadelvűségnek valóságos iskolája e hazában. De kérde tovább, érdekében van-e a szabadságnak, a szabadelvűségnek, hogy a hazai protestantizmus a kath. klérus hagyományos prozelita-csináló fanatizmusának, azon az egész hosszú vonalon (vegyes házasság), a melyen itt a felekezetek érintkeznek, kiszolgáltatassék? Nincs kilátás arra, hogy a valódi jogegyenlőséget, az 1848. 20. t.-cz. megvalósítását mostanában elérhessük. Ő legalább a tervezett reformok és az egyházi javak saecularisatioja között semmi logikai összefüggést nem lát, hogy ezt azok maguk után vonják. Az 1868. törvény eltörlésével visszaesnénk nemcsak az 1868., hanem az 1791. előtti állapotba. Indítványozza végül, hogy a képviselőházhoz felirat intéztessek, annak kijelentésével, hogy elfogadjuk a czélba vett reformokat, de az 1868. 53. t.-cz. és különösen annak 12. §-a változatlan fentartásához ragaszkodunk. Hivassanak fel egyuttal a hazai összes prot. egyházkerületek, az evangélikus és unitárius atyafiak is, hogy hasonlóképen cselekedjenek.

A vitában többen vettek részt, a kik közül *Fejes István* elégségesnek tartotta az indítványok elfogadását, a felirást akkorra halasztván, ha a viszonyok fenyegető alakulást vennének. A többség azonban időszerűnek látta már most az akcióba lépést, s Bernáth Elemér módosításával *Mocsáry* indítványát elfogadva, elhatározta, hogy az államkormányhoz feliratot intéz, a mely felirat a miniszterelnökhöz címezve, a jelzett irányban el is készítetett. Ebben a kormány programjának helyeslése mellett az 1868. törvény fentartását kéri a tiszán-inneni egyházkerület.

Részünkről az aggodalmat nem tartjuk szintén alap nélkülűnek, mert ha a tervbe vett reformokért kom-

penzáció gyanánt csakugyan az 1868. törvény megszüntetését adná a kormány a háborgó ultramontán klerikalizmus lecsendesítésére: akkor alig javulna valamivel az a helyzet, a mely épen a tervezett reformok útjára vezette a kormányt s indította támogatására a józan közvéleményt.

A prot. felekezetekre nézve sérelmes az elkeresztelés volt; az elkeresztelés pedig épen olyan szabadsággal volna folytatható a polgári házasság és polgári anyakönyvek mellett is, mint előbb, ha az állam a vegyes házasságból születendő gyermekek felekezeti minőségének megállapítását a szülők elhatározására találná bizni. S valóban azok a főpapi beszédek, a melyeket a legmakacsabb retrograd irányú élő képviselői az egyéni és lelklismereti szabadság védelmére a mult évben a főrendiházban elmondottak, megtéveszthették a szabadsági eszmék igaz barátjainak gondolkodását. De könnyű belátni, hogy *Vaszary* és *Schlauch* főpapok a szabadságot csak oly értelemben követelték, a mennyiben lehetővé teszi azt, hogy a vegyes házasságban élő egyénekre mindenféle lelki kényszer alkalmazásával gyermekeiknek katolikusokká való neveltetését reá erőszakolhassák. Szóval ők szabadságot akarnak, de csak maguknak, hogy más felekezetek hiveit elhaláshassák. — Bizony ekként elég nehéz helyzetbe jutnának a protestánsok; mert nagy kérdés, hogy ha az állam csakugyan elvetné a gondját a felekezetek e peres kérdésének s azt mondaná, hogy a ti dolgokat hivateket megőrizni, őket a lélekorzók szemből összetartani: vajjon felekezetünk számbeli és vagyoni alárendeltsége mellett, mostani sok tekintetben zilált viszonyaink között s a lelki gondozás mai felettébb fogyatékos módjával és eszközeivel képesek volnánk-e megvédelmezni felekezetünk integritását? — Képesek volnánk-e felbreszteni azt a prot. öntudatot és az egyházhoz való ragaszkodást, a mely egykor erős vára vala, ma egyedüli támasza lehetne felekezetünknek a fenyegető veszélylyel szemben. Nem egy okunk van a kételkedésre. Ugyanazért az állam segítségéhez, már akár az 1868. törvény, akár más intézkedés alakjában ragaszkodni, nem ok nélkül való dolog.

A gyűlés tárgyai közül még csak azt emeljük ki, hogy a sárospataki főiskola felterjesztett költségvetéséből sajnálattal értesült a kerület arról, hogy a tanári karban történt tömeges halálozás s egyéb kedvezőtlen körülmények miatt a tőkéből 5000 frtnál többet kellett elkölteni. Ezenkívül a folyó évi előirányzat is deficitet tüntet fel. Ugy az igazgatótanács, mint a kerület részéről megtörtént minden intézkedés arra nézve, hogy e bajokon segítve legyen. Ugy látszik, mintha arról is beszéltek volna az aggályoskodók, hogy jó lenne összebb vonni a vitorlákat, s erősíteni, a mi életre való, egyebek terhét pedig az államra hárítani. Magunk is mindenkor az intenzív fejlesztést láttuk összes intézeteinknél helyen valónak, nem a czéltalan és lehetetlen terjeszkedést.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Báró Vay Miklós** koronaőr, főrendiházi elnök, tiszáninnen ref. egyházkerületünk főgondnoka, az egyetemes magyar reformált egyháznak nemcsak Isten kegyelméből részére jutott magas életkora- és 70 évet meghaladó egyházi hivataloskodásánál, de mindeneket felülmúló érdemeinél fogva is legnagyobb élő alakja, köztisztelettől környezett vezére, mult ápril hó 29-én ünnepelte születésének 91-ik esztendejét. Nagyobb Ő

annál, semhogy egyházunk egyik vagy másik szűkebb testülete nevezhetné Őt csupán magáénak; hiszen Őt sokoldalú tevékenysége s mindenütt teljesített kitűnő szolgálatai még egyetemes egyházunk széles határain is felül emelik: nemcsak a magyar protestánsoké Ő, hanem az egész nemzeté is. De jól esik szívünknek, ha nekünk itt túl a Tiszán különösebb czímünk is van arra, hogy az Ő magas személyéhez, nemes szívéhez közelebb férközhessünk. Azok utódai nevében szólhatunk hozzá, a kik között egykor megkezdé fényes egyházi pályáját, s a kik iránt való nagybecsű vonzalmának a múlt évben is oly lekötő tanujelét szolgálattá. Azok nevében kívánjuk, hogy Őt, mint az egyháziasság, felekezeti hűség és áldozatkészség élő szimbólumát, az osztatlan közbecsülés tárgyául és magas példánykép gyanánt a gondviselés még sokáig tartsa meg.

— **A tanítói fizetés rendezése.** Ama nagy méretű mozgalom, melyet, támogatva a közvélemény s a sajtó által is, a hazai tanítói kar a fizetésügy javítása érdekében indított, ha nem is épen a vágyak nyilvánulása mértékeig, de a mint látszik, mindenestre jelentékeny fokozatban némileg kedvező eredményre fog vezetni. Igaz ugyan, hogy a közokt. ügyi miniszter a pártterkezetlen tárczáját kötötte volt a 300 frtos minimumhoz, de végre sem akart kitérni a majdnem osztatlanul nyilatkozó közóhajtás elől, midőn a pénzügyminiszterrel újból tartott értekezés után a már kész javaslatához két irányú módosítást nyújtott be. Egyiknek értelmében a törvényben benmarad ugyan a 300 frtos minimum, de azért az állam megadja a 400 frtos minimumot azoknak a községi és felekezeti iskoláknak, melyeknek fentartói ezt kéri. A másik módosítás szerint a javaslat eredeti tervezete mellőztével minden tanító részesülni fog a fizetés nagyságára való tekintet nélkül korpótlékban, azzal a megszorítással, hogy a 600 frtos fizetésű tanító is csak a 300 frtos minimum 10 százalékát nyeri korpótlékkul. A javaslat tárgyalásának menetén pártkülönbség nélkül a legrokonszenvesebb nyilatkozatok tétettek, s ha egyelőre a helyzet nem javulhatott roham-lépésekben, annak magyarázatát az állam pénzügyi helyzetében leljük meg. A javaslat tárgyalása május 3-án csak az 1. §. végéig haladt, a mikor is Szinay Gyula 600 frtos s a Bánó József 400 frtos minimumra vonatkozó javaslatával szemben az eredeti szövegezés fogadtatott el.

— **Uj bölcsészeti tudor debreczeni főiskolai tanáraink között.** Nagy Zsigmond kollégánk, főgymnasiumunkban a német nyelv tanára, múlt héten bölcsészettudori vizsgát tett és diplomát nyert Budapesten a magyar és német nyelv s az indogermán összehasonlító nyelvészet köréből. Üdvözljük barátunkat szép kitüntetésé alkalmával.

— **Lelkészwálasztások.** A szatmári egyházmegye köréből két új lelkesválasztásról kaptunk tudósítást. A zsarolyáni egyházközség nevezetesen apr. 30-án 13 szavazattöbbséggel *Császár István* istvándii segédlelkészt, az istvándii egyházközség pedig ugyanazon napon *Kassay Béla* debreczeni segédlelkészt választotta meg rendes lelkeszévé. Utóbbi helyen egyhangú volt a választás. Midőn az ifjú lelkeseket szívünk igaz örömeivel üdvözljük, hogy elnyerték, mire becsületes munkával törekedtek, elnyerték az önálló, a saját parochiát: nem tehetjük, hogy megütközésünket ne fejezzük ki a fölött, hogy a szatmári egyházmegye lelkesízi kara határozott tiltakozását fejezte ki az immár egyhangulag megválasztott K. B. kijelöltetése ellen azon okon, mert 1. más egyházmegyék rendszerint visszavetik az ő soraik közül pályázókat; 2. mert 12 segédlelkész s körülbelől 25—30

kebelbeli r. lelkesz várt volna Istvándiba kijelöltetésével egy kis promotiót és 3. mert K. B. érdekében már a jelölés előtt erős kortesfogásokhoz nyúltak. (L. lapunk f. évi 16-ik számában a szatmári ev. ref. egyhm. tavaszi közgyűléséről szóló tudósítást, pag. 204—205). A 3. ponthoz nincs szavunk; ha az igaz, tessék a választást megsemmisíttetni. Az azonban szatmári egyházmegyei testvéreink érdekében lett volna nagyon kívánatos, hogy a két első pontot hallgassa el a mi kedves tudósító barátunk, hiszen köztudomású dolog, hogy csak igen kevés idővel ezelőtt a debreczeni egyházmegye, Debreczenbe jelölte ki a porcsalmi lelkeszt, a f. szabolcsi egyhm. pedig a zsarolyáni lelkeszt jelölte ki Thassra, kik mindketten meg is választattak ezen helyeken, holott előbb Szatmármegye volt az ő otthonuk. A mi pedig a 2. pontot illeti, melyik zsinati törvényezikkünk, avagy melyik egyhker. szabályrendeletünk emel itt mi nálunk chinai falakat egyházmegyéink lelkeszei elé, hogy boldogulásukat becsületes úton más egyh. megyében is kereshessék?! Ne, uraim, valóban ne kicsinyeskedjünk! Elég nehéz az a lelkesízi pálya, mire jó annak mindjárt elejét megkeseríteni egy ifjú emberre nézve, ki élt azzal a joggal, melyet isteni és emberi törvények megadnak már nékie?!

— **A Gönczy-egyesület központi bizottsága** Debreczenben országos tanszerkiállítás rendezését kívánatosnak és számos figyelemre méltó körülménnyel alaposan indokoltnak ismervén fel: e közérdekű ügynek tanulmányozással és a kezdeményezésre illetékes összes tényezők megkeresésével előkészítésére albizottságot küldött kebeléből ki, alólírottnak elnöklete alatt Békessy László, Dóczy Gedeon, Fazekas Sándor, Kállay István, Kuti Zsigmond, Orosz István, Sinka Sándor és dr. Szánthó Sámuel tagokkal. A tanulmányozó bizottság beható tanácskozások alapján a tanszerkiállítás eszméjét a debreczeni tanintézetek által kezdeményezés esetén a többi illetékes tényezők támogatásával megvalósíthatónak, s a fenforgó kedvező körülmények közt teljes sikerre vezethetőnek ítélte, ennél fogva a helybeli összes tanintézetek tanerőinek és felügyelő testületeinek a kezdeményezés tárgyában tartandó értekezletre meghívását határozta el. Van szerencsém tiszteletteljes bizalommal fölkérni, hogy f. é. május hó 6-án (szombaton) d. u. 4 órakor a városház nagytermében tartandó értekezleten testületileg megjelenni, vagy magát küldöttök által képviseltetni méltóztassék. Debreczen, 1893. április 27. Eötvös Károly Lajos tanulm. biz. elnök.

— **A kisújszállási gymnasium szervezkedése.** Mint örvendetes tényrt jelentjük, hogy a kisújszállási gymnasium. évi 10,000 forint államsegélyt nyervén, ev. reform. felekezeti jellegét megtartva, már a jövő 1893/4. iskolai évre újonnan lesz szervezve. E szervezés céljához képest, a folyó évi június hó elsején tartandó egyházkerületi gyűlés után nyolcz rendes tanári székre, 1200 frt évi fizetés, 200 frt lakbér és öt évenként 50 frt korpótlék; és egy helyettes tanári székre 800 frt fizetéssel, pályázat lesz hirdelve, melyre a pályázni óhajto tanár urak figyelmét előlegesen is felhívjuk. A jövő iskolai évben már a hetedik, az ezt követő tanévben pedig a nyolczadik osztály is meg fog nyilni. Kéri az egyházi előljáróság az egyházi lapokat ezen hir közzé tételére.

— **Tisza-Polgár.** A h.-nánási ev. ref. egyháztanács legközelebb a t.-polgári ev. ref. miss. egyházközségnek száz forintot adományozott templom és torony építési költségeinek fedezésére, s ez összeget el is küldötte e szavak kíséretében: „Midőn a t.-polgári ev. ref. Egyház

javára templomépítési célra a h.-nánási ev. ref. Egyháztanács 1893—6. számú végzésével kiutalt száz frtnyi segély-pénzt megbízásból elküldeni szerencsés lehetek, Isten legjobb áldásait, kegyelmét és segedelmét kérem a tervbe vett szép munkára és annak lelkes eszközözőire. Atyafiságos üdvözléssel lévén H.-Nánás, 1893. ápr. 23. Benkő Lajos ev. ref. lelkész. "Hogy e szép adomány magában hordja dicséretét: minden kétségen kívül áll: jól esik azonban itt a nyilvánosság előtt kifejeznünk hálás elismerésünket és forró köszönetünket a nemesen érző és gondolkozó h.-nánási egyháztanács előtt. Nekünk e segély épen a nehéz munka közepette érkezett meg, kétszeresen jól esett a felénk fordult figyelem, buzgóság, mely nemes tettekben nyilvánult. Adja Isten, hogy több szegénységgel küzdő ev. ref. egyház közösségeinkkel éreztesse évek hosszú során keresztül még nemes jótéteményeit nevezett buzgó Egyháztanács. A t.-polgári ev. ref. Egyháztanács nevében Sörös János ev. ref. lelkész.

Hamis statisztika. Nem egyszer történt s lehet, hogy nem is utoljára, hogy a statisztikai adatok mesterséges csoportosítása által a tényekkel épen ellenkező eredményeket tüntettek ki, vagy szándékosan ferde következtetésekre igyekeztek vezetni a jóhiszemű embereket. De nagyon ritkán akad valakinek annyi bátorsága, hogy az adatokat egyenesen meghamisítsa, a mikor érdekeit már másképen előretolni nem képes. Ehhez a ritka esethez nem közönséges lelkiismeretlenség s az igazságérzetnek akár vak fanatizmusból, akár a mérhetetlen önzés kizárólagos uralmából származott teljes elhomályosodása szükséges; az pedig a mai „rossz” világban sem közönséges jelenség! Ilyenforma statisztikára akarja megtanítani a M. Á. valamelyik szakfőfő a türelmes olvasókat, midőn a karánsebesi oláh egyházmegye zsinatjának reformellenes egyházpolit. határozatát dicsőítve, ezeket mondja többek közt: „Magyarországon a kath. egyház hívei után a görög nemegyesült egyház következik, 3 millió hívővel s csak azután a protestáns felekezetek, melyek összevéve sem szerepelnek nagyobb számmal a statisztikában, mint a görög-keletiek stb.” Mindenek előtt tudnunk kell azt, hogy vallás-, közoktatás- és belügy tekintetében Horvát-Szlavonországok autonómiáival bírván, a fenforgó egyházpolit. reformok által nem érintetnek s ennél fogva, amikor e szempontból a felekezeti arányokról van szó s abból akar valaki érvet kovácsolni, az utóbbi tartományok lakosságát számításba venni nem lehet. Az anyaországban, Erdélyvel együtt pedig az 1891. évi népszámlálás szerint a dolog úgy áll, hogy görög-keleti vallású 2.064,715, református 2.212,663, ágostai ev. 1.180,489 volt. Sőt ha a társorszagokat számításba vesszük is, a görög-keletiek összes száma 2.632,303, ref. 2.225,126, ágost. ev. 1.204,040. Hol van tehát először a 3 millió g.-keleti? Hogy következhetnek továbbá a görög-keletiek a katolikusok után közvetlenül s csak azután a protestánsok, mikor az anyaországban csupán református több van másfélszáz ezerrel, mint görög-keleti, ezek 13.64, a reformátusok 14.82 %-át képezvén az ország népességének? És vajjon nem vakmerőség-e azt állítani, hogy a protestáns felekezetek összevéve sem szerepelnek nagyobb számmal, mint a görög-keletiek, mikor látjuk, hogy a ref. és ág. ev. felekezetekhez tartozók együtt 3.393,151-en voltak 1890-ben 2.632,303, vagy helyesebben 2.064,715 görög-keletivel szemben? Hát ha még a 61 ezer unitáriust is a protestánsokhoz számítanók? Akkor kevés híján negyedfél millió protestánsról lehetne beszélni Magyarországon! Az ő felségéhez intézett tavalyi oláh memo-

randum hasonló lelkiismeretlenséggel hirdeti az egész világnak, feltalákozva a trónig, hogy Erdély lakóinak közel $\frac{3}{4}$ -ét oláhok képezik, pedig oly messze áll az igazságtól ez az állítás, mint 56% a 75%-tól. Bizony csak egy gyékényen árulnak az ultramontán urak a dákórománokkal és egyenlően romlott, meghamisított és egészségteleni portékát!

— **Válaszul Szabó József urnak.** Szabó József ur e becses lap f. évi 14. száma *Különfélék* rovatában erőnek erejével rám fogja, hogy haragszom. Az olvasó közönségre bizom annak megítélését, hogy ki haragszik igazán a kettőnk közül, valamint annak kimondását is, hogy annak nincsen igazsága. Az általa elítelt versszakot pedig — miként mondtam — a hozzá hasonló „gyengék” kedvéért irtam át és nem azért, mert ma már én se helyeslem. Köszönöm a tanácsát. De ha minden kritikusra rá hallgatnánk, úgy a Petőfi-féle kincsek is az asztalfiókban hevernének még ma is. Én nem szoktam a toll hegyét pengéül is használni, szerintem az a nyelvek dolga; nem is arra hivatott. Ha ő szokta, ám tegye. Azt azonban jegyezze meg, hogy tudós nagy-képességgel talán mindent el lehet érni, csak egyet nem — hogy mindhez értsünk is. Lénárd István.

— **Halálozások.** Szöts Gerő, az ifju Timotheus, a lánglelkű belmissionarius elhunytát tudatja velünk a gyászkeretű családi jelentés. Négy évi lelkipásztorkodásának sok emberöltőn át nyoma, áldott emléke marad a kovásznai ref. egyházban, hol csudákat művelt az általa példányszerűen gyakorolt „cura pastoralis”. Nemcsak a templomban találkozott naponként híveivel, kiket ő szoktatott rá a buzgó templomozásra, hanem a paplakon és a családi körökben is, valamint az iskolákban, hol meghonosította a rendkívüli hatású gyermek-isteniszteleteket. A korábban desolált egyház „aranykönyve” a lelkes pap apostolkodására négy év alatt legalább 40.000 frt kegyes adománnyal lett minden idők és minden egyházunk magasztos példájává a „jó cselekedetekben élő hit” teremtő erejére. Álljon itt a korai halál Hiob-hírét hozó gyászjelentés: Szöts Farkas nejével és gyermekeivel, Sándor nejével és gyermekeivel, Viktoria férjével és gyermekeivel, Albert nejével, Erzsébet férjével és gyermekeivel, Ákos nejével és gyermekeivel, mint testvérek; Sylvester Ilona, mint menyasszonya mélyen megszorodott szívvel jelentik, hogy szeretett testvérök, illetőleg vőlegénye Szöts Gerő a kovásznai ref. egyház lelkipásztora, folyó évi április 29-én esti fél hét órakor Budapesten, hol gyógyulást keresett, élete 31-ik, kovásznai lelkipásztorkodása 4-ik évében, hosszas szenvedés után, jobblétre szenderült. A drága halott földi maradványai Budapesten, a Bethesda-gyógyintézetben, (Városliget, Hermina-út 39.) április 30-án d. u. 3 órakor, a ref. egyház szertartása szerint tartandó megáldó ima után Jeddre szállítatnak és ott május 3-án délután 2 órakor fognak a családi sirboltban eltemetni. Budapest, 1893. április 30. Áldás és béke hamvaira!

— Igaz, őszinte részvételt vettünk egy másik gyászlapot is, melyen Ferenczy Gyula krassói ev. reform. lelkész és neje, született Báthory Irén, a kiterjedt rokonság nevében is fájdalomtól megtört szívvel tudatják egyetlen kedves leánykájuk, *Irénkének* f. évi ápril hó 28-án, éjjel $\frac{1}{2}$ 3 órakor, életének 3-ik évében történt váratlan elhunytát. — Adjon a jó Isten vigasztalást a mély gyászba borult ifjú szülőknek; a letört kis virág, az édes leányka pedig nyúgódja gyermekálmait csöndesen! — Lapunk zártakor vesszük a hírt, hogy Nagy László sz.-somlyói lelkész, az erdélyi egyh. ker. generalis direktora, igazgató-tanácsosa, a sz.-szolnoki egyhm.

esperese, zsinati s konventi rendes tag, szilágy megyei törv. hatósági s közigazgatási bizottsági tag stb. 57 éves korában, lelkészkedése s házassága 28-ik évében, szív-szélhűdés következtében elhunyt. Szülés körben az utolsó óráig hiven munkálkodó, ügybuzgó, hazáját, egyházát, családját, barátait szíve melegevel szerető férfit veszítettünk benne, kinek emlékezete sokáig élni fog közöttünk. Áldás és béke nyugvó poraira!

Szerkesztői üzenetek.

Kovács J. Pittsburg, Amerika. A 13 frt 52 krt elszámoltuk így: $\frac{3}{4}$ évre a két új előfizető részéről 10 frt 62 kr., Révész emlékére 1 frt 38 kr. és az év elején küldött 5 frt 56 kr. kiegészítésére 1 frt 52 kr. És így decz. 31-ig 3 példány után rendben van az előfizetés. Szívélyes üdvözlötünket!! — *B. F. B—ny.* Könyvlsmertetést köszönettel vettük. Mielőbb jönni fog. — *Z. J. R—a.* — *M. A. Ny—t.* — *Sz. Gy. K—i.* Talán már a jövő számban.

TARTALOM-JEGYZÉK: Törvényjavaslat az állami anyakönyvekről. Dr. Kovács Sándor. — Közéletünk: A debreczeni ev. ref. egyházmegye és a debreczeni ev. ref. egyház közti viszony ismertetése. Szele György. — A bihari ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Körösvölgyi. — A tiszáninneni ref. egyházkerület közgyűléséről. — Különlélek. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

PÁLYÁZAT

a beregi ev. ref. egyházmegyében megüresedett munkácsi lelkészi állomásra.

Javadalom: lakás és ahoz tartozókon kívül:

1. 400 frt készpénz az egyház pénztárából évnegyedes előleges részletekben.
2. 9 kat. hold és 933 □-öl szántó föld három darabban s 3 kat. hold és 499 □-öl régi és új temető haszonélvezete. Az egyházmegye által jóváhagyott szerződés szerint 6 kat. hold és 1448 öl földért 100 frt bért fizetnek.
3. 20 öl kemény tűzifa beszállítva vagy annak folyó ára.
4. Az egyházkerület által megszabott stóla illeték. Az állomás a fentieket tekintve az egyházmegyei becslés szerint III. osztályú.

Jegyzet. A munkácsi lelkész, mint a munkácsi és oroszvégi összes állami intézetek hitoktatója javadalmasban részesül, mely a múlt évben 19 heti óra tanítás után 280 frt volt. Mint missiói lelkész ez idő szerint a missió alapból 600 frt fizetést húz. Ha a fegyintézeti lelkészi teendőkkkel az igazságügyi miniszter úr által megbizatik — a mi kilátásba helyeztetett — e javadalmat is élvezi, mely eddig 800 frtot tett ki.

Pályázati kérvények május hó 17-ig nagyt. Nagy Sámuel h. esperes úr czimére Jánd u. p. Vásáros-Namény küldendők.

Debreczen, 1893. ápril 30.

KISS ÁRON

püspök.

Pályázat tanári állomásra.

A hód-mező-vásárhelyi ev. reform. főgymnasiunban két tanári állomásra pályázat hirdettetik.

1. Az első tanszék rendes tanári állomás, a latin és történelmi szakra. A heti órák száma 20—21. A fizetés 1000 frt, 200 frt lakbér és ez időszerint 40 frtos ötödéves pótlék, de a mely 200 frton felül nem emelkedhetik. Pályázhatnak ev. reform. okleveles tanárok. A megválasztott **egy évi próbaidő** után véglegesítettik; végleges minősítése után jogos és kötelezett tagja a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanárok gyám és nyugdíjintézetének, úgyszintre a helybeli ev. reform. egyház belsőtisztviselők özvegy és árva gyámintézetének.

2. A másik pályázat a természetrajzi és földrajzi tanszakra hirdettetik. Ez helyettes tanári állomás, csak az 1893—94-ik tanévre. Pályázhatnak ev. ref. vallásu okleveles tanárok vagy végzett tanárjelöltek. A heti órák száma 20—21. Fizetése, ha okleveles tanár választatik: 900 frt, ha nem okleveles tanárjelölt 800 frt.

A fizetés mindkét tanszéknel évnegyedes részletekben előre adatik ki.

A pályázók folyamodványukat keresztelő levéllel, esetleges katonai szolgálataikat igazoló irással és végzett tanulmányaikat feltüntető okmányokkal fölszerelve a f. évi május 31-ikéig bezárólag alulirothoz nyújtásák be.

Hód-Mező-Vásárhelyen, 1893. ápr. 24.

2-3.

A Presbiterium elnöksége.

Pályázat tanári állásra.

Az államilag segélyezett sepsi-szentgyörgyi ev. ref. székely Mikó-kollégiumhoz, mint főgymnasiunhoz, rendes tanári állásra pályázat nyíttatik. Ezen tanszékkel a német-latin nyelv és irodalom tanítása van egybekötve.

Javadalma évi 1200 frt és 200 frt lakáspénz, egy, esetleg két ízben 100 frt ötödéves szolgálati korpótlék. A kinevezés a közoktatásügyi m. kir. miniszter úr jogkörébe tartozik.

Pályázók vallásukat, életkorukat, végzett tanulmányaikat, tanári képesítettségüket, eddigi szolgálatukat és hadkötelezettségüket feltüntető s a közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz czimzett folyamodványukat a sepsi-szentgyörgyi ref. székely Mikó-kollégium előjáróságához adják be folyó évi májns hó 31-éig.

A kinevezett tanár a főgymnasiumi nyugdíjintézetnek kötelezett tagja. Állomását f. é. szeptember hó 1-éig tartozik elfoglalni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1893. márczius 19-én tartott üléséből.

Dr. Kolosvári Sándor s. k. *Parádi Kálmán* s. k.
elnökhelyettes. tanügyi előadó.

2-2.